

Om administrative frihedsindgreb ifølge islandsk ret.

Af højesteretsdommer dr. jur. Þórdur Eyjólfsson.

I. Blandt forhandlingsemnerne på det attende nordiske juristmøde i København sommeren 1948 var »*Administrativ frihedsberøvelse indenfor socialforsorg*«. Grundlaget for forhandlingerne dannede Tyge Haarløvs udførlige og klare afhandling: »Administrativ frihedsberøvelse indenfor den offentlige forsorg og beslægtede områder« (Kbhvn. 1948). Såvel i Haarløvs bog som i efterretninger fra juristmødet (se »Forhandlingerne på det attende nordiske juristmøde«, Kbhvn. 1949) findes der udførlige oplysninger om dansk lovgivning på dette område og ligeledes en klar oversigt over de regler, som gælder angående disse emner i det øvrige Norden med undtagelse af Island. Da der ikke heller på juristmødet blev fra islandsk side gjort rede for den islandske lovgivnings standpunkt til denne sag, da ville det muligvis ikke være uden betydning at få dette standpunkt belyst i al korthed, især da der i året 1947 blev på Island givet betydningsfulde lovbestemmelser, som er beregnet på at betrygge retssikkerheden, når den personlige frihed bliver beskåret med kurativt formål. I disse lovbestemmelser kom man ind på nye veje, som ikke før er blevet benyttet i nordisk lovgivning om dette emne og som heller ikke blev behandlet på juristmødet. Desuden er den øvrige islandske lovgivning, som hovedsagelig angår dette emne, forholdsvis ny. Således er den islandske forsorgslov og lov om børneværn begge to fra 1947 og lov om behandling af berusede personer og alkoholister fra sidste forår.

II. Når man gennemlæser såvel den nyere som ældre islandske lovgivning, kan man se at den har optaget talrige bestemmelser, som lægger den enkeltes frihedsberøvelse i hænderne på den udøvende magts håndhævere og overlader til dem at bedømme betingelserne for frihedsberøvelsen i hvert enkelt tilfælde. Man har ikke ment, at disse bestemmelser strider imod nogen bestemmelser i den islandske grundlov af 17. juni 1944. (Ganske vist kan man anse, at der i den islandske grundlovs § 2, som handler om adskillelse af statsmagtens tre grene, forudsættes, at afgørelsen om indgreb i lokalfriheden som regel skal være i domstolens hænder, men bestemmelserne i § 2 vil dog ikke være en hindring for at lovgivningsmagten henlægger afgørelsen om frihedsberøvelse i enkelte forbindelser til den udøvende magt.) Bestemmelserne i § 65 i grundloven,

om at en anholdt person har ret til ufortøvet at blive stillet for en dommer, som inden udløbet af eet døgn afsiger en begrundet kendelse om, hvorvidt vedkommende skal indsættes i varetægtsarrest eller ej, er blevet fortolket som den tilsvarende bestemmelse i den danske grundlovs § 78, således, at bestemmelsen kun gælder anholdelse til fremme af strafforfølgning. Islands højesteret har dog i eet tilfælde ment, at analogien til § 65 burde anvendes, når anholdelse blev iværksat med et andet formål. Ved lov om tilsyn med unge mennesker, nr. 62 af 4. juli 1942, var der blevet oprettet særlige ungdomsdomstole, i hvilke vedkommende underdommer og to kommunalvalgte meddommere havde sæde. Ungdomsdomstolene skulle undersøge og pådømme sager angående unge mennesker under 18 år, som var kommet på gale veje som følge af »letfærdighed, drukkenskab, lediggang, drengestreger og andre laster«, selv om der ikke var tale om en strafbar opførsel. Ungdomsdomstolene kunne bl. a. dømme vedkommende til optagelse på en tvangsopdragelsesanstalt for en ubestemt periode. I bemeldte tilfælde var en sytten år gammel pige blevet anholdt af politiet grundet på letfærdighed. Hun blev tilbageholdt i lang tid, inden hendes sag blev ekspederet til en ungdomsdomstol. Islands højesteret mente, at betræffende pigens anholdelse burde man være gået frem efter analogien til § 60 i grundloven af 18. maj 1920, som var enslydende med § 65 i grundloven af 1944 (se Isl. højesteretsdomme 1944 s. 287). (Det er klart, at § 65 ikke kan anvendes analogice, når afgørelsen om frihedsberøvelsen ligger i hænderne på den udøvende magts håndhævere. Analogi kommer derfor kun i betragtning, hvis domstolene idømmer frihedsberøvelse og undersøger dens forudsætninger. Således må man f. eks. mene, at analogien til § 65 kommer til anvendelse, når en person bliver anholdt med det formål at indsætte vedkommende i forvaringsanstalt ifølge den islandske straffelov af 12. febr. 1940 § 66 (tilsvarende dansk straffelov af 1930 § 75), skønt vedkommende persons opførsel ikke har været subjectivt og selv ikke objectivt strafbar.)

Skønt grundloven ikke, ifølge det ovenfor anførte, hindrer, at indgreb i lokalfriheden kan finde sted fra den udøvende magts side, da er der dog ikke delte meninger om, at kun lovgivningsmagten, og ikke den udøvende magt, kan give forskrifter om i hvilke tilfælde og under hvilke forudsætninger den personlige frihed kan beskæres ved administrative afgørelser.

Ifølge islandsk ret kan enhver, som ifølge beslutning, truffet af den udøvende magts håndhæver, er blevet berøvet friheden, henskyde denne beslutnings lovlighed til domstolenes afgørelse og få

den kendt ugyldig, hvis der er tale om væsentlige formelle eller øjensynligt materielle fejl. Grundlovens § 60, som siger, at domstolene er berettigede til at påkende ethvert spørgsmål om øvrighedsmyndighedens grænser, er blevet således tolket i teori og praksis, at domstolskontrol med forvaltningen ikke kun omfatter kompetencespørgsmål, men også legalitetsspørgsmål i det hele taget. I denne henseende står islandsk ret på samme stadium som dansk og norsk ret. Forvaltningsdomstole findes ikke på Island.

III. I den følgende redegørelse benyttes Haarløvs systematik, for så vidt der bliver skelnet mellem frihedsberøvelse med forsørgelsesformål, kurativt formål og korrektionsformål, og endelig vil der blive omtalt hjemmel til at tage børn og unge mennesker bort fra deres hjem. Da forskrifter om administrativ frihedsberøvelse er talrigst på sundhedslovgivningens område og bestemmelser om forudsætninger for og iværksættelse af frihedsberøvelse er udførligst i sundhedslovgivningen, vil disse forskrifter blive behandlet først.

1. *Kurativt formål.* Om alle de tilfælde, som falder under kurativt formål, gælder nu bestemmelserne i myndighedsloven nr. 95 af 5. juni 1947, § 31, hvori der står, at ingen person ældre end 16 år kan af de her nævnte sundhedsgrunde blive indlagt imod sin vilje på et sygehus eller sanatorium, medmindre vedkommende først er blevet umyndiggjort i personlig henseende og justitsministeriet desuden har foreskrevet eller samtykket i indlæggelsen. Inden disse bestemmelser bliver nærmere uddybet, vil her blive nævnt de lovbestemmelser, som kommer i betragtning for de forskellige kategoriers vedkommende.

a. *Sindssyge og åndssvage.* På Island er der endnu ikke blevet givet lov om sindssyge. Lov om åndssvageanstalter af 1. febr. 1936, som handler om oprettelse af skolehjem, plejeanstalter og arbejds-hjem for åndssvage, indeholder ingen bestemmelser om optagelse af åndssvage i disse institutioner imod deres vilje. Med hensyn til nødvendigheden af at anbringe sindssyge og åndssvage personer på en anstalt kommer især i betragtning den fare, som de frembyder for sig selv eller andre, deres behov af helbredelse, samt deres behov for underhold og pleje. Hvad angår farlige sindssyge eller åndssvage, da findes der hjemmel i den almindelige straffelov af 1940, § 62, til at dømme til indlæggelse på en forvaringsanstalt, hvis en person af disse grunde frifindes i en straffesag ifølge straffel. § 15 eller straf findes uanvendelig ifølge lovens § 16 (jfr. dansk straffelov af 1930, § 70 jfr. §§ 16 og 17). Der kan her også være tale om tvangsindlæggelse ved dom grundet på trusler ifølge straffel. § 66 (jfr. dansk straffel. § 75). Med undtagelse af disse særlige be-

stemmelser i straffeloven findes der ingen hjemmel i positive love til at anbringe sindssyge eller åndssvage på en anstalt imod deres vilje, medmindre de først er blevet umyndiggjort i personlig henseende. Indtil år 1947 har dog tvangsanbringelse af farlige sindssyge eller åndssvage i praksis været anset for at være tilladt ifølge nødretsprincippet uden forudgående umyndiggørelse og uden at øvrigheden har afsagt formelle farlighedsdekreter, men sådanne tilfælde er ikke blevet forelagt domstolene. Efter at myndighedsloven af 1947 trådte i kraft, kan sindssyge eller åndssvage ikke blive tilbageholdt på asyler imod deres vilje, medmindre betingelserne i lovens § 31, bl. a. om umyndiggørelse i personlig henseende, bliver opfyldt. (Ifølge myndighedsl. § 5 er det tilladt at umyndiggøre en person i personlig henseende, hvis vedkommende, grundet på sindssygdom eller åndssvagthed, er uskikket til at varetage sine personlige anliggender. Denne hjemmel omfatter de tre ovenfor nævnte tilfælde, d. v. s. når en sindssyg eller åndssvag person frembyder fare for sig selv eller sine omgivelser, når han behøver helbredelse på et sindssygeasyl, og man må anse, han selv ikke har forståelse af sit behov for helbredelse, og når han, grundet på sin førnævnte tilstand, trænger til det offentlige hjælp til sit underhold eller pleje.) Justitsministeriet har ifølge myndighedsl. § 7 hjemmel til at forlange umyndiggørelse, når offentlige interesser gør det nødvendigt. Dette vil især komme i betragtning angående *farlige* sindssyge og åndssvage. Samme ministerium kan også fremsætte kravet om umyndiggørelse, når ministeriet er af den mening — grundet på oplysninger om vedkommendes omstændigheder, indhentet fra vedkommendes læge, venner, hans pårørende eller på anden måde — at umyndiggørelse er påkrævet. Man kan regne med, at denne udvej vil især blive benyttet, når der er behov for helbredelse, men vedkommende ikke selv vil lade sig indlægge på et asyl og hans pårørende ikke træffer nogen foranstaltninger i den retning. Endelig kan kommunestyrelsen fremsætte krav om umyndiggørelse, hvis vedkommende er i behov af fattigunderstøttelse fra det offentlige.

b. *Smittefarlige personer.* *Epidemilov* af 19. juni 1933 tillader, at en person flyttes imod sin vilje fra sit hjem og holdes isoleret, hvis han har en smitsom sygdom, imod hvilken offentlige karantæneforanstaltninger iværksættes, forudsat at patienten ikke kan isoleres tilstrækkelig i sit hjem. Lov om *spedalske* af 30. juni 1909, jfr. lov af 4. febr. 1898, hjemler tvangsflytning af patienter, som har »lepra tuberosa« eller »lepra mixta«, til et sygehjem. Hvis en patient, som har en *kønssygdom*, ikke overholder lægens forskrifter med hensyn til behandling af sygdommen eller forebyggelse af smitte-

fare, skal lægen sende ham en skriftlig påmindelse, i hvilken han fremhæver, hvilke følger patientens ulydighed kan have. Hvis patienten fortsat handler imod lægens forskrifter, kan han tvangs-anbringes på sygehus, så længe han er smittefarlig (lov af 23. juni 1932). Endelig hjemler *tuberkuloselov* af 31. dec. 1939 tvangsflytning af en tuberkulosepatient til et sygehus, hvis han ikke efterkommer de forskrifter, hans læge har givet ham til at forhindre sygdommens udbredelse.

I alle de førnævnte tilfælde overlader loven det til lægen at vurdere forudsætningerne for indlæggelsen, men patienten bliver flyttet med politiets assistance, hvis nødvendigt. Grundet på bestemmelser i myndighedslovens § 31 om umyndiggørelse i personlig henseende som forudsætning for tvangsanbringelse på et sygehus, giver lovens § 5 hjemmel til umyndiggørelse, »hvis det er nødvendigt at anbringe en person uden vedkommendes samtykke på et sygehus eller sanatorium, grundet på forskrifter i sundhedslovgivningen«. Også i sådanne tilfælde kan justitsministeriet, ifølge lovens § 7, stille et krav om umyndiggørelse.

c. *Alkoholister, morfinister o. s. v.* Islandske lov har længe indeholdt bestemmelser om, at enhver, som grundet på iøjnefaldende beruselse volder ufred eller skandale på offentlige steder, skal straffes med bøder, jfr. gældende lov af 9. jan. 1935, § 18. Erfaringen har vist, at disse bestemmelser ikke nytter, når talen er om en virkelig drikkesyge.

Såvel af nævnte årsager som fordi overdreven nydelse af spirituosa er en ulykke for folket, som ikke kan bekæmpes med straffebestemmelser undtagen på et meget begrænset område, da har den mening fået tilslutning under de seneste år og har blandt andet påvirket lovgivningen, at der i stedet for eller foruden, at man forsøger at øve psykisk indflydelse på drankernes opførsel ved straf, da bør man behandle dem som patienter og give dem en passende behandling, som forbedrer deres fysiske tilstand. Ligeledes mener man, at der bør gøres forsøg på at forebygge, at tilbøjeligheden til drikfældighed får overtaget hos personer, især unge mennesker, som har vist tilbøjelighed i den retning.

Den første bestemmelse i den islandske lovgivning om indlæggelse af drankere på afvænningsanstalter findes i den alm. straffelov af 1940 § 65. Ifølge denne paragraf kan det bestemmes i en straffedom, at en person, som har begået en lovovertrædelse under spirituspåvirkning, og om hvem man kan mene, at han ikke kan have kontrol over sin tilbøjelighed til stærke drikke, skal indlægges i et passende asyl til helbredelse, så snart straffen er afsonet, eller

umiddelbart, hvis straffen er betinget. Vedkommendes ophold i asylet kan vare indtil 18 måneder første gang og indtil 3 år i tilfælde af gentagelse.

Nu er der blevet givet lov nr. 55 af 25. maj 1949 om behandling af berusede personer og alkoholister. Hvis en person bliver anholdt af politiet grundet på beruselse, og det ikke er muligt straks at frigive ham, da skal han, når dette er muligt, efter indhentet lægeattest, overføres til et specielt sygehus eller til et almindeligt sygehus, som kan modtage sådanne personer. Der skal vedkommende underkastes en passende lægebehandling, og han kan tilbageholdes i indtil to døgn for at blive underkastet en undersøgelse. Den læge, som får den berusede mand til behandling, skal se til, at han får tilstrækkelig pleje, men desuden skal lægen bestræbe sig for at gøre sig bekendt med vedkommendes legemlige og åndelige tilstand og med alt andet, som angår hans tilbøjelighed til stærke drikke og hans drikfældighed. Hvis lægen kommer til det resultat, at drikkesyge foreligger, eller at der er tale om en overhængende fare for drikkesyge, da skal han gøre vedkommende selv eller hans pårørende — efter som hvilket han anser for at være det heldigste — bekendt med sine resultater, og siden skal lægen give råd om, hvad man bør foretage sig i sagen. De nærmere bestemmelser om behandling af berusede personer skal gives i et reglement med særligt henblik på de tilfælde, hvor der er tale om gentagelse, drikkesyge eller overhængende fare for drikkesyge, således at det skal være vedkommende muligt at få så fuldkommen vejledning og hjælp som muligt til at komme på ret køl igen, specielt hvis det drejer sig om unge mennesker.

Loven indeholder også bestemmelser om indlæggelse af drikkesyge personer på et sanatorium for drankere. Overlægen på statens sindssygehospital fører det øverste tilsyn med de drankere, som bliver indlagt på et asyl eller hospital, men de kan fordeles mellem flere asyls eller hospitaler. Indlagt bliver:

a. De, som er blevet dømt til et sådant ophold ifølge straffel. § 65. De er pligtige til at opholde sig på asylet eller sygehuset så længe som det fastsættes i dommen, men justitsministeriet træffer bestemmelse om, efter at have indhentet overlægens og hospitalstyrelsens mening, hvorvidt vedkommende kan løslades inden den i dommen fastsatte maksimaltid er gået, grundet på, at vedkommende kan menes at være helbredet.

b. De, som selv ansøger om at blive indlagt på et asyl eller hospital. I ansøgningen skal de anføre, hvor længe de vil forpligte sig til at underkaste sig varetægten, og de er da pligtige til at op-

holde sig på asylet eller sygehuset så længe, medmindre overlægen udskriver dem inden tiden er gået. I sådanne tilfælde fastsætter loven ikke nogen tidsbegrænsning for det aftalte hospitalsophold, men ifølge almene regler vil det være muligt at få tiden alkortet ved dom hvis forpligtelsen, som patienten har underkastet sig, øjensynlig er mere vidtgående end nødvendigt og beskærer således vedkommendes frihed alt for meget.

c. De, som er blevet umyndiggjort i personlig henseende, og for hvilke værger eller justitsministeriet ifølge myndighedslovens bestemmelser ansøger om ophold på et asyl eller hospital. I dette tilfælde må vedkommende finde sig i opholdet, selv om det er imod hans vilje. Vedkommende persons værger må finde sig i, at hans myndling tilbageholdes i asylet eller hospitalet for den periode, som værger i sin ansøgning har bedt om. Dog kan overlægen udskrive patienten inden udgangen af denne periode. Hvis umyndiggørelse i personlig henseende bortfalder ved domsafgørelse, da er det ikke tilladt at tilbageholde vedkommende længere på asylet eller hospitalet imod hans vilje.

Hjemmel til umyndiggørelse i personlig henseende, grundet på drukkenskab, findes i myndighedsl. § 5. En person kan umyndiggøres, hvis han er forfalden til misbrug af alkohol eller narkotiske midler (morfin, kokain o. s. v.), og som følge deraf 1) ikke er i stand til at råde for sine personlige anliggender, eller 2) falder andre til byrde, eller 3) forsømmer sine forsørgelsespligter, eller 4) ideligen krænker offentlige interesser. Som man kan se, er det ikke tilladt at umyndiggøre en person udelukkende på grund af hans behov for helbredelse for drikkesyge. Den må altid have haft nærmere bestemte følger. Med krænkelse af offentlige interesser har lovgiveren nok især tænkt på ofte gentagen beruselse på offentlige steder, betleri og andre lignende forseelser, som ofte er følger af drukkenskab. Justitsministeriet kan stille krav om umyndiggørelse på samme måde, som før nævnt om sindssyge og åndssvage. Kommunalstyrelsen kan også fremsætte et sådant krav, hvis en person er kommet i behov af kommunal understøttelse grundet på misbrug af alkohol eller narkotiske midler.

Hvis en alkoholist, som er blevet taget i forvaring, forlader asylet eller hospitalet uden tilladelse, da kan han blive flyttet tilbage dertil med politiets assistance. Når en person er taget i forvaring, er han arbejdspligtig ifølge bestemmelser, som måtte blive givet i et reglement.

Om alle de tilfælde af administrativ frihedsberøvelse, som omtales i a—c ovenfor, gælder de førnævnte almene bestemmelser i

myndigheds. § 31. Ifølge § 31, 1. afsnit, er det ikke tilladt at anbringe en person over 16 år uden hans samtykke på et sygehus, asyl eller sanatorium, grundet på åndssvaghed, sindssygdom, misbrug af alkohol eller narkotiske midler, ej heller ifølge særlige forskrifter i sundhedslovgivningen (jfr. b ovenfor), medmindre følgende betingelser opfyldes: 1) at vedkommende først er blevet umyndiggjort i personlig henseende, og 2) at justitsministeriet foreskriver eller samtykker i indlæggelsen.

Om 1). Ifølge myndigheds. er den, der er blevet 16 år, myndig i personlig henseende. Han er ikke længere underkastet forældremyndigheden og råder bl. a. for sit opholdssted. (Fuldmyndighed indtræder med det 21. år). En person kan umyndiggøres udelukkende i personlig henseende eller kun i formueretlig henseende. Umyndiggørelse kan kun ske ifølge en dommers kendelse, som først undersøger ex officio forudsætningerne for umyndiggørelsen. Umyndiggørelse i personlig henseende kommer især til udførelse når vedkommende må fratages retten til selv at bestemme sit opholdssted, f. eks. i forbindelse med tvangsindlæggelse på et sygehus eller et asyl. Når en person bliver umyndiggjort udelukkende i personlig henseende, behøver man ikke at offentliggøre umyndiggørelsen, det er tilstrækkeligt, at den bliver protokolleret i vedkommende jurisdiktion, men desuden holdes der i justitsministeriet et kartotek over alle umyndiggjorte personer i landet. Når krav om umyndiggørelse bliver af dommeren taget til følge, skal der udnævnes en værge for den umyndiggjorte, også selv om der kun er tale om personlig umyndiggørelse.

Om 2). Dommeren bestemmer kun, om vedkommende skal umyndiggøres, men ikke, om han skal indlægges på et passende asyl, hvis dette skulle vise sig at være nødvendigt. Til yderligere sikkerhed stilles derfor desuden den betingelse, at justitsministeriets ordre eller samtykke behøves, hvis vedkommende ikke selv indvilger i at blive indlagt på asylet eller hospitalet og opholde sig der. Justitsministeriets ordre fremkommer især i de tilfælde, hvor ministeriet selv har stillet krav om umyndiggørelsen, grundet på offentlige interesser, som f. eks. når det drejer sig om farlige sindssyge personer, åndssvage eller smittefarlige personer, jfr. b her foran, eller alkoholister, som ideligen krænker almenhedens interesser. Hvis justitsministeriet ikke foreskriver indlæggelsen, men værgen ønsker at anbringe sin klient i et sygehus eller et asyl imod hans vilje, behøves justitsministeriets samtykke til indlæggelsen.

Ifølge § 31, 2. afsnit, skal førnævnte bestemmelser i 1. afsnit ikke være til hinder for, at det er muligt midlertidigt at berøve folk fri-

heden ved administrative foranstaltninger, når dette måtte være nødvendigt for en undersøgelse eller isolering grundet på sygdom, som kan anses for at være farlig for patienten selv eller andre. Når vedkommende i sådanne tilfælde ikke selv indvilger i frihedsberøvelsen skal der stilles krav til en dommer om umyndiggørelsen inden to døgn er gået fra vedkommende blev berøvet sin frihed. Der gøres dog en undtagelse for patienter, som lider af epidemiske sygdomme. De er altid pligtige til at finde sig i at blive isoleret så længe de har sygdommen og de ifølge en embedslæges skøn er smittefarlige.

I § 31, 3. afsnit, står det, at tilbageholdelse af de personer, som tilbageholdes på sygehuset eller sanatoriet imod deres vilje, ikke må vare længere end nødvendigt og at vedkommendes værge skal føre tilsyn hermed. Vedkommende institutions overlæge har ret til at udskrive folk, når han mener, at betingelserne for udskrivningen foreligger. Hvis justitsministeriet har beordret opholdet på hospitalet eller asylet, behøves dog ministeriets samtykke til at vedkommende person kan løslades uden dom. Værger og vedkommendes nærmeste pårørende (ægtefælle, børn og søskende) kan altid stille spørgsmålet om udskrivning for domstolene, hvis de mener, at en person bliver tilbageholdt unødvendigt længe på et sygehus eller asyl imod hans vilje. En sådan sag er altid tilladt på sagsøgerens bekostning. Men hvis der samtidig stilles et krav om ophævelse af umyndiggørelse i personlig henseende og kravet bliver ledsaget af bevismateriale om den umyndiggjortes ændrede omstændigheder, især en embedslæges anbefaling, da skal sagen behandles som en offentlig sag på statens bekostning.

2. *Forsørgelsesformål.* Ifølge loven om forsorg, som var gældende indtil året 1947, var det en kommunestyrelse tilladt, med politimesterens samtykke, at sætte en person, der behøvede offentlig understøttelse, til tvangsarbejde, hvis han var særlig ulydig eller tvær eller forøgede kommunens forsørgelsesbyrde ved »dovnskab, drikfældighed, uforligelighed eller huslig udyd«. Ifølge samme lov kunne kommunestyrelsen også med politimesterens samtykke uden dom indsætte den trængende i fængsel indtil tre måneder. Ved den nu gældende lov om forsorg, nr. 80 af 5. juni 1947, bortfaldt disse bestemmelser. Administrativ frihedsberøvelse, grundet på vedkommendes personlige behov for underhold, er ikke længere tilladelig (Om forsømmelige bidragspligtige se 3, nedenfor). Hvis den trængendes omstændigheder er således, at det ikke er muligt at yde ham understøttelse i hans hjem, f. eks. grundet på sygdom, alderdom, hans hjælpeløse tilstand o. s. v., da skal kommunestyrelsen anbringe ham

i pleje, på et sygehus, hvis det ifølge en læges skøn er nødvendigt, forsørgelsesanstalt eller et arbejdshjem, som er under offentligt tilsyn. Det er dog altid vedkommende tilladt at forlade et sådant hjem, hvis han ikke længere behøver kommunal understøttelse. Hans ophold i arbejdshjemmet er derfor kun en betingelse for at han får understøttelse. Hvis grunden til hans behov for understøttelse er af den art, at den kan danne grundlag for personlig umyndiggørelse ifølge myndighedslovens bestemmelser, som f.eks. åndssvaghed, sindssyge, drikfældighed o.s.v., og vedkommende person allerede er forsynet af kommunen, men ikke vil tage det opholdssted, som kommunestyrelsen anviser ham, da kan kommunestyrelsen, som før nævnt, stille til domstolene et krav om, at vedkommende skal umyndiggøres i personlig henseende. Hvis dommeren tager dette krav til følge, kan kommunestyrelsen så længe umyndiggørelsen gælder og vedkommende er i behov af offentlig forsorg, anbringe ham imod hans vilje i et passende hjem eller asyl. Den umyndiggjorte får da beskikket en værge, som fører tilsyn med, at han ikke bliver berøvet friheden længere end nødvendigt. Både værgen og den umyndiggjortes nære pårørende kan altid henskyde til domstolenes afgørelse, om umyndiggørelsen ikke bør bortfalde grundet på ændrede omstændigheder.

3. *Korrektionsformål.* Indlæggelse af *alkoholister* på et asyl omtales i 1, c ovenfor. Om *forsømmelige bidragspligtige* gælder nu bestemmelser i forsorgsloven af 1947. Det er kommunestyrelsen tilladt ifølge § 47,2. afsnit, at skaffe sig politimesterens kendelse om, at en person, som ikke har et hjem at forsørge, skal være pligtig til i et arbejdshjem at afsone underholdsbidrag eller børnelivrente, som kommunekassen har måttet betale for hans barn — hvad enten barnet er født i eller udenfor ægteskab — skønt vedkommende har været i stand til at betale bidrag eller livrente. Politimesteren bestemmer, hvor længe arbejdet skal vare. Arbejdets varighed skal bestemmes med hensyn til, at vedkommende i arbejdshjemmet ikke har en lavere løn end den, som betales for almindeligt ufaglært arbejde i hans hjemstavnskommune. Politimesterens kendelse kan henskydes til vedkommende minister.

Hvis en arbejdsfør person, som nyder offentlig forsorg for sig selv eller dem, som han ifølge loven skal forsørge, ikke selv skaffer sig arbejde, da kan kommunestyrelsen skaffe sig politimesterens kendelse om, at vedkommende skal udføre det arbejde, som kommunestyrelsen anviser ham, og som er passende efter hans omstændigheder og ikke overgår hans kræfter. Denne kendelse kan også henskydes til ministeren. Hvis vedkommende ikke tager det arbejde, som

således er blevet ham anvist, kan kommunestyrelsen alligevel ikke sætte ham til tvangsarbejde eller berøve ham friheden på anden måde. På den anden side kan kommunestyrelsen forlange vedkommende straffet for lediggang ifølge straffel. § 180 (som indholdsmæssigt svarer til § 198 i dansk straffel. 1930). Ved forsorgsl. § 48 blev straffel. § 180 dog ændret således, at straf for lediggang altid skal udsættes, hvis vedkommende, inden straffen kommer til udførelse, vil påtage sig det arbejde, som er blevet ham anvist.

Asociale. Ifølge lov om landkommunernes styrelse af 31. maj 1927 skal kommunestyrelser efter bedste evne forsøge at hindre løsgængerer og betleri. På den anden side findes der ikke længere nogen bestemmelse i islandsk lov, som giver kommunestyrelser, politimestre eller andre embedsmænd hjemmel til at lade sådanne personer anholde og indsætte på et opdragelseshjem eller arbejdshjem imod deres vilje. I straffel. § 181 findes der en bestemmelse om straf for, at en person, som man med god grund kan mene ikke tjener til livets ophold på en lovlige måde, enten ikke gør rede for, hvorledes han forsørger sig selv eller det bliver bevist, at han forsørger sig på en ulovlig måde.

4. *Børneforsorg.* Om børns og unge menneskers værn gælder nu lov nr. 29 af 9. april 1947. I enhver købstad skal der findes en børneværnskomité, som vælges af byrådet. Udenfor købstæderne besørger skolekomiteerne børneværnskomiteernes arbejde, medmindre der træffes en særlig bestemmelse om, at der skal vælges en børneværnskomité. Børneværnskomiteerne skal bestå af 3–7 medlemmer, alt efter kommunens størrelse. De skal være anerkendt for at være retskafne og hæderlige personer, men andre habilitetsbetingelser stilles der ikke. Underdommeren er pligtig til at yde komiteen sin assistance, hvis denne måtte ønske det. Børneværnskomiteerne skal føre tilsyn med børn indtil 16 års alderen. Hvis børnene er legemligt eller åndeligt defekte, strækker tilsynet sig til 18 års alderen. Børneværnskomiteerne har en vidtgående myndighed til med magt at borttage børn fra deres hjem og anbringe dem på andre steder, børnehjem eller opdragelsesanstalter indbefattet. I den forbindelse bør det iagttages, at ifølge myndighedsloven bliver børn myndige i personlighenseende ved det fyldte 16 år og derfor er deres anbringelse i et opdragelseshjem efter den tid, imod deres vilje, ikke et indgreb i forældrenes ret til at råde over barnet, men en egentlig frihedsberøvelse. Betingelserne for borttagelse af børn eller unge mennesker fra hjemmet er, enten at deres pleje i hjemmet er meget mangelfuld (§ 26), eller at barnets egen dårlige opførsel gør denne foranstaltning nødvendig (§ 28). Et barns borttagelse fra hjemmet må dog vedtages med i det mindste 2

af 3, 4 af 5 eller 5 af 7 stemmer. Børneværnskomiteerne skal, hvis muligt, indhente forældrenes eller værgens udtalelse, inden barnet bliver fjernet fra hjemmet, og hvis et barn er åndeligt, moralsk eller legemligt defekt, da skal barnet, hvis muligt, blive undersøgt af en sagkyndig. Børneværnskomiteens beslutning skal stå ved magt, indtil komiteen selv træffer en anden bestemmelse, dog ikke længere end til det fyldte 18 år. Når vedkommende unge menneske er blevet 16 år, kan såvel han som hans væрге igen henskyde sagen til børneværnskomiteen.

Børneværnskomiteens beslutninger kan appelleres til børneværnsrådet. Der findes kun eet børneværnsråd for hele landet, det har sæde i Reykjavík. Rådet består af tre medlemmer, som er udnævnt af ministeren. Eet af medlemmerne skal udnævnes efter indstilling fra Prestafélag Islands (Islandske præsters forbund), et andet af medlemmerne skal udnævnes efter indstilling fra Samband íslenzkra barnakennara (Islandske kommunelæreres forbund). Loven indeholder ikke nogen bestemmelse om, at børneværnsrådets medlemmer skal opfylde nogen særlige betingelser om sagkundskab.

Som før nævnt, blev der oprettet særlige ungdomsdomstole ved lov af 4. juli 1942. Den lov bortfaldt ved børneværnsloven af 1947. De årsager, der især førte til dette, var at domstolenes arbejde ikke mentes at være heldigt i praksis. Især syntes både forældre og vedkommende unge mennesker, at undersøgelsen lignede for meget kriminalundersøgelse og, at dommernes og politimændenes indblanding i vedkommendes sager førte til, at vedkommende unge mennesker fik et forbryderstempel på sig.

Th. Eyjólfsson.